

INSTALAȚII ȚĂRĂNEȘTI PE VALEA LUNCAVĂȚULUI

TRAIAN ȚUGLUI

Privit în ansamblu, bazinul apei Luncavăț se prezintă ca un culoar începînd de la vîrfurile Balota și Cășeriei de unde pornesc izvoarele apei ce se unesc formînd cursul apei Luncavăț începînd de la punctul numit „Furciturile Balotei”. De aici este mărginit pe partea stîngă de către masivul Ursu, apoi Dealul Mare, iar pe partea dreaptă de masivul Cășeriei, Marginea și Capela. Apa pătrunde în depresiunea Horezu pe care o împarte în două iar de aici, mărginită pe stînga de dealul Ulmului și pe dreapta de treapturi, o continuare a dealului Măgurii, iese din depresiunea Horezu și își îndreaptă cursul printre dealurile ce le întîlnim în comunele Oteșani, Popești și Șirineasa, vărsîndu-se apoi în Olt.

În privința debitului, riul Luncavăț are în genere un debit constant, acesta variînd (creștere) în perioada de primăvară și toamnă ceea ce ne face să credem că nu putea să nu fi avut aceste instalații tehnice în număr destul de mare față de cîte se mai găsesc astăzi. Pînă la ieșirea din raza orașului Horezu apa este alimentată de izvoarele de munte iar pe teritoriul acestui oraș este alimentat și de apele Urșani, Bălănești și Ciupa. În continuare riul are doar mici afluenți ce au o cantitate mică de apă iar din ele secînd în timpul verii.

Instalațiile tehnice țărănești se aflau de obicei pe cursurile apelor sau apa era adusă din „zatoane” (Iacuri) făcute de om prin intermediul iazurilor, la roțile ce puneau în mișcare morile, pivele, joagărele și daracele. Iazurile erau devieri ale unei părți din apa riului atît cît era necesară pentru a pune în mișcare instalațiile existente.

Caracterele comune legate de varietatea ocupațiilor creșterea viteilor, agricultura montană și de podiș, pomicultura, pădurăritul, instalațiile țărănești precum și păstrarea în însemnată măsură a portului, a graiului și a obiceiurilor tradiționale situează bazinul Luncavăț în zona etnografică a Vilcii.

Din regiunea cercetată fac parte localitățile: Vaideeni, Horezu, Măldărești, Oteșani, Popești, Șirineasca, Băbeni și Ionești — ultimele două avînd pe o mică porțiune Luncavățul ca hotar comunal. Din cercetările întreprinse numărul populației acestor comune variază între 2 500 și 5 000 de locuitori.

Din analiza istorico-geografică se poate constata că apariția în timp a noilor așezări a avut ca direcție principală zona de izvoare cît

și celelalte părți ale bazinului Luncavăț odată cu defrișarea în favoarea agriculturii și creșterii vitelor.

Considerentele de mai sus, ca și faptul că vechile statistici arătau un număr mic de locuitori, explică caracterul particular al zonei cercetate în care agricultura și morăritul au servit aproape exclusiv pentru satisfacerea necesităților unui grup de familii sau a familiilor satului.

TIPOLOGIA INSTALAȚIILOR TEHNICE ȚĂRĂNEȘTI DE PE APA LUNCAVĂȚ

Din cercetările de teren, cit și din informațiile date de către Tărtăreanu Vasile din comuna Vaideeni în vîrstă de 70 de ani (el însuși deținător de moară, pivă și darac) și Micioi Alexandru din satul Cîrstănești, comuna Oteșani în vîrstă de 84 de ani, am putut distinge următoarele tipuri de mori, pive și joagăre: mori cu o ciatură, cu două ciuturi (în număr destul de mare), mori cu roată verticală, pive cu două și trei cale și joagăre cu o pînză și cu două pînze.

MORI CU O CIUTURĂ

Întregul complex al unei asemenea instalații de morărit era format în general din următoarele părți componente: iazul sau cursul apei care o pune în mișcare, clădirea morii cu toate instalațiile aferente, scocul morii, una sau mai multe roți — fiecare cu axul său — pietre de moară (pietrele de moară erau aduse din regiunile învecinate unde se aflau cariere de piatră și pe care meșterii pierrari, continuatori ai acestui meșteșug din generație în generație, le confecționau la comandă și tot ei le transportau la fața locului — comuna Igoiu și Călimănești —) sitele, covețile, lăturoiul, fiearele ș.a.

Morile cu o singură ciatură sînt mai mici ca volum decît cele cu două ciuturi și de asemenea pietrele de moară mai reduse ca mărime.

Pentru funcționarea unei mori cu o ciatură sînt necesare următoarele elemente: vadul sau iazul morii (iezăturile pe marginile vadului sînt întărite cu pari înfipti în pămînt de care sînt prinse scinduri sau blane, crengi, frunze de anin sau salcie, pămînt și pietriș) urmînd podul morii alcătuit din 2—3 urși din lemn așezați pe pari de stejar bătuți în pămînt pe care sînt prinse una lîngă alta scinduri ca la dușumea astfel ca apa să nu se strecoare în jos printre ele. Podul începe de la înălțimea de 2—2,5 m și se strîmtează treptat pînă aproape de 1—1,5 m de unde începe scocul. Din podul morii, care este drept sau foarte puțin înclinat, se continuă scocul morii care este înclinat mult mai mult. Scocul începe cu lățimea de 1—1,50 m și se termină cu 1,30—1,40 m. Scocul morii este alcătuit ca și podul din scinduri bine încheiate, el fiind sprijinit pe două tălpi (bucăți de lemn) una la capătul de sus și alta la capătul de jos iar uneori și la mijlocul scocului. Ciutura învîrtește piatra de moară care este pusă în funcție de apa ce curge pe scoc lovind paletele (căușuri, făcaie) ciuturii. Înălțimea acestei căderi de apă este în general aceeași la toate morile netrecînd de 0,60—0,80 cm.

Scocul are o stavilă cu ajutorul căreia se oprește apa atît în timpul cît nu funcționează moara cît și în cazul cînd sînt inundații mari. Axul vertical al ciuturii pune în mișcare piatra alergătoare prin transmisie directă fără intermediul vreunui angrenaj.

Privind construcția morilor cu plan dreptunghiular, ea este caracteristică văii Luncavăț. Construcția este înălțată pe patru-șase piloți deasupra apei, legătura cu malul fiind asigurată de o scară înaltă. Pereții sînt lucrați din birne masive de stejar sau fag cioplite cu barda și prinse la capete prin încheietură dreaptă.

Mecanismul de măcinat este alcătuit din : războiul coșului unde se află așezat coșul de boabe iar din el boabele cad în covăța care la rîndul ei varsă boabele între cele două pietre. Covățaua (postăvița) este într-o continuă mișcare de translație de la dreapta spre stînga datorită titirezului care stînd cu un capăt pe piatra alergătoare mișcă covățica. Piatra de jos (nemișcătoare) se numește vatră și de jur-împrejurul pietrelor se află ocolul care nu dă voie făinii s-o ia decît prin păscoale și să ajungă în lada de mălai care poate fi așezată pe scaun sau direct pe podeaua morii.

De asemenea în cadrul mecanismului de măcinat se află și ridicătoarea pietrei alergătoare care permite ca făina să fie făcută mai subțire (fină sau moale) sau mai groasă (aspră). Tot aici se află și tija de ridicat sau coborît stavila care poate opri sau pune în mișcare ciutura prin întreruperea apei sau invers. Pe podul morii se află și o macara pentru ridicarea pietrelor în cazul cînd ele trebuie ferecate sau schimbate. Se mai folosesc pentru deservirea instalației morii șufra (lopata), fărăș (din fag) pentru pus făina în saci și bănciorul pentru măsurare.

Plata se făcea tot în cereale (în natură) — se luau două șufle de boabe la cinci băncioare.

De-a lungul apei Luncavăț, pornind din comuna Vaideeni, întîlnim o singură moară cu o singură ciatură ce se afla pe partea stîngă a rîului în punctul „La Zaton” acum 180 de ani, făcută în tovărășie de Vinereanu Ion, Popescu Gheorghe, care la o neînțelegere o părăsesc ea ruinîndu-se.

O altă moară cu o singură ciatură o găsim în Horezu — moara lui Bîscu ce se afla în locul unde șoseaua interjudeteană Rm. Vlcea—Tg. Jiu traversează Luncavățul.

Pe teritoriul comunei Măldărești întîlnim trei mori cu o singură ciatură : prima situată lîngă podul șoselei județene, a lui Persu Margareta, apoi în continuarea cursului apei se afla moara cu o singură ciatură a lui Gheorghe Marcu și, ceva mai jos, moara cu o singură ciatură a lui Bușe Grigore demolată pe la 1954 de proprietar. Ultima moară cu o singură ciatură o întîlnim la vărsarea Luncavățului în Olt pe teritoriul comunei Ionești proprietate a lui Ștefănescu Mihai, azi proprietatea C.A.P.-ului Marcea, ea fiind în stare de funcționare.

MORI CU DOUĂ CIUTURI

Spre deosebire de morile cu o singură ciatură în cadrul morilor cu două ciuturi podul pe unde curge apa are o lățime de 2,5—3,0 m și se strîmtează treptat ajungînd pînă la 1,5—1,80 m apoi apa este ghidată

pe două scocuri a căror lățime variază între 0,80—0,90 cm ajungând în partea de jos la 0,40—0,50 m.

Scocul morii este alcătuit, ca și podul, tot din scinduri și este cite unul la fiecare ciutură.

În privința construcției mai întâlnim în cadrul morii și o cameră a morarului, dar nu este ceva general, iar acolo unde există este ten-cuită de obicei numai în interior și diferența de mărime între una și alta variază cu câțiva decimetri.

Morile, cu excepția locuinței pentru morar, nu au nici un mijloc de încălzire. Încăperea servind drept locuință este prevăzută cu sobă și coș.

Toate morile sînt așezate cu întreaga construcție deasupra cursu-lui apei (iazului), iar cînd se folosea roata hidraulică pentru punerea în mișcare a pietrelor întreaga construcție a morii se găsea așezată pe malul apei.

În cercetările făcute am găsit pe teritoriul comunei Vaideeni, de-a lungul apei Luncavăț, următoarele mori cu două ciuturi: moara lui Lazăr Apostoloiu construită în anul 1945, ea existînd și astăzi dar nu în stare de funcționare, moara lui Marian Bulacu, moara cu două ciu-turi a lui Mihai Popescu — distrusă în urma unui incendiu, moara făcută de Ciolompu (Dumitru) Stuparu, moara lui Adam Rusalina Tărtă-reanu — cumpărată în 1940 de Moldoveanu Ion și demolată de către urmași. Ceva mai jos se găsea moara lui Ciolompu distrusă de bătrî-nețe. Albia rîului se îngustează între două dealuri nefiind propice pentru instalațiile țărănești dar imediat pe partea stîngă de pe botul de deal se afla moara lui Ion Grigorescu ce o construiește în 1915 iar la trei ani după funcționare este luată de apă în urma unei inundații puternice. În continuarea rîului se află moara lui Todea (Hulhuță) și moara Comăneștilor care rămîne pentru o perioadă proprietatea lui Popa Dumitru ca moștenitor, apoi Mitică Popescu cumpără partea lui Ilie Cindea ce căpătase drept în moară și mai tîrziu, a Comăneștilor rămînîndu-i ca proprietate. Este menținută pînă în 1959 cînd este demo-lată de proprietar. În continuare pe aceeași parte se află o moară con-struită pe la 1810 denumită de localnici moara boierească, ce aparținea de fapt mănăstirii Hurezu ca la reforma agrară din 1864 ea să treacă în proprietatea lui Moinea Ion fiind demolată mai tîrziu de către ur-mași. Ultimele instalații țărănești ce le mai întâlnim de-a lungul apei Luncavăț pe teritoriul comunei Vaideeni sînt: moara lui Stănilă Săvoiu ce încă funcționa pe la 1926 ca apoi să fie demolată, iar ultima moară este a lui Ion Matei Filipoi demolată și ea, pietrele de moară aflîndu-se și acum pe locul unde a existat moara.

Următoarea moară o întâlnim pe teritoriul orașului Horezu în satul Bîrzoteni denumită moara veche ea fiind demolată acum 60 de ani. Urmează moara Grigoreștilor situată în punctul „Obreje” ca la ieșirea Luncavățului de pe teritoriul orașului să întâlnim moara lui Cristescu. Morile sînt demolate iar pe locul morii lui Cristescu este construită o moară cu valțuri acționată de curentul electric.

Pe teritoriul comunei Măldărești se afla moara lui Marcel Zlatian arsă în 1942, urmînd moara lui Mișu Greceanu și moara lui Bebe Budu-răscu, ultima aflîndu-se și astăzi în stare de funcționare.

În comuna Oteșani întâlnim moara (căreia i s-a dat foc de către alți proprietari de mori) lui Velcovivi, urmând morile lui Nete, Lepea, Bengescu (Sasul), Gice, Ștefăneștilor (aceasta din urmă fiind în stare de funcționare). Ultima moară este a lui Nicu Popa (Girleșteanu).

Pe o distanță de 10 km, atât în cercetările de teren cât și în discuțiile purtate cu bătrânii satului nu am mai întâlnit nici un fel de moară ca să dăm, pe teritoriul comunei Popești, de morile lui Găteje, Lupescu, Popa Lazăr și Chirișescu, funcționând ca și celelalte cu două ciuturi. În comuna Șirineasa întâlnim morile: Bizgani, Popeștilor (satul Bînțulești), Antonescu Ion (sat Oprițești) ultima funcționând și astăzi fiind proprietate a C.A.P.-ului Șirineasa. Ultima moară este a lui Săraru Dumitru și Romulus Ștefan ce au fost demolate de către urmași.

MORI CU ROATĂ VERTICALĂ

Spre deosebire de morile cu ciutură, morile acționate de roata verticală fac transmisia prin intermediul unui ax ce pornește de la roată iar pe acesta sînt fixate roțile care, prin intermediul curelelor, transmit mișcarea la roata orizontală fixată pe axul ce pune în mișcare piatra mobilă. Găsim un număr foarte mic de asemenea mori doar pe teritoriul comunei Vaideeni cum sînt: moara lui Nicolae Pavelescu ce este adusă din Anglia (instalația morii). Moara a fost preluată de către Întreprinderea „Olga Bancic” și demolată în 1960. Urmează moara cu măsele a lui Ion Stuparu, moară ce este demolată de către urmași. Ultima moară cu roată verticală este moara lui Tărtăreanu Vasile.

PIVELE CU DOUĂ OALE

Din documentele și studiile cunoscute pînă în prezent rezultă că piua, ca și moara, constituia încă din cele mai vechi timpuri una din ocupațiile anumitor cetățeni în viața satului.

Piua servește pentru îngroșatul și indesatul dimiei care devine astfel mai rezistentă și mai călduroasă. Pivele se găsesc numai de-a lungul apelor limpezi cu un debit mare și constant de munte. Piua este legată, în majoritatea regiunilor, de creșterea oilor pentru a avea asigurată dimia — materia primă — și de vad — ca factor geografic condiționat. Această instalație tehnică textilă mai este condiționată și de calitatea apei care e legată de conținutul anumitor săruri din compoziția sa. Absența pivelor din regiunile de cîmpie explică acest lucru. Pivele de pe valea Luncavățului sînt instalate pe malul apei, unde se află întreg mecanismul, iar apa ce pune în mișcare roata verticală este adusă prin intermediul iazului. Construcția pivei nu are tavan și nici coșuri, de aceea fumul iese liber prin acoperiș.

În interior se află oalele și maiiele, căldarea cu focul permanent sub ea și locul de odihnă și dormit al dimierului.

Nici o piua nu are o locuință specială pentru dimier fiind inutilă căci dimierul trebuie să stea permanent în fața maielor. Înălțimea pereților este aproape egală cu acoperișul și pereții au prevăzute deschideri prin care se poate observa funcționarea instalației exterioare (vadul,

roata verticală cît și locașurile prin care pătrund scocurile și parul pentru oprit roata pivei). Tot în peretele pivei întîlnim deschizături pentru trecerea fusului pivei și tot în apropierea sa scocurile de la capătul pivei. De genere pivele sînt la fel ca construcție, uneori numărul oalelor este mai mare sau mai mic în funcție de posibilitatea dimierului de a o construi. Pivele funcționează astfel în virtutea acțiunii apei care prin lovirea paletelor roții pune în mișcare roata și implicit fusul. Fusul are de obicei 4—8 fețe iar la capăt formă cilindrică, el avînd lungimea de 7—8 m iar grosimea variază între 0,50—0,60 m. Fusul este așezat pe două tălpi de lemn — cîte unul la fiecare capăt — aceștia fiind fixați de pămînt prin intermediul unor pari. Prin învîrtirea roții odată cu fusul se pune în mișcare întreg mecanismul, roata fiind adevăratul motor al pivei. Privind construcția roții ea este în întregime din lemn de stejar compunîndu-se din două cercuri (din lemn), paletele și două axe ce trec prin fus. Cercurile, pentru o mai mare rezistență, sînt fixate pe margine cu ajutorul unor benzi de fier (șină). Debitul de apă care trebuie să fie destul de mare este hotărîtor în funcționarea pivei, el ajungînd prin intermediul podului confecționat din scînduri (blane) bătute cu cuie, strînse una lîngă alta ca o dușumea și fiind străjuite de alte două scînduri cîte una pe ambele margini ale podului. Podul se sprijină pe stîlpi bătuți în pămînt, el ajungînd la lățimea de 1,50—2,0 m și lungimea de 3,0—3,5 m. Apa de pe pod cade direct și puternic pe aripile roților. Podul pivei este lipsit de scoc aceasta datorită faptului că apa lovește direct paletele roții.

În cadrul pivelor de pe valea Luncavățului întîlnim pive cu două oale și trei oale aceasta dovedind că industria casnică textilă era foarte dezvoltată ca urmare a faptului că și creșterea oilor era foarte răspîdită. Oala are lungimea de 0,80—0,90 m și o lățime între 0,50—0,60 m iar înălțimea de 0,60 m, aceasta fiind de fapt configurația oalei în interior. Fusul are fixați în jurul lui patru pene sau dinți care lovesc pe rînd maiul ce cade în oală. Fiind două maie la o oală întîlnim fixate pe fus opt pene sau dinți așezați cîte patru și în poziție inversă față de dinții ce lovesc primul mai. Maiele au lățimea de 0,25—0,30 m și înălțimea de 1,40—1,60 m fiind sprijinite la rîndul lor între doi urși ce stau fixați între două grinzi de stejar. Maiele bat ritmic, fiecare alternativ și de asemenea pe marginile maielor se află două grinzi laterale numite babe în față și în dos. O grindă la babele oale are o lungime de 3—4 m. La capătul de jos al maielor au crestate două rînduri de bureți lați de 0,15—0,16 m, acestea lovind dimia pentru a o îngroșa și de asemenea de a învîrți-o în oală. Maiele se construiesc numai din fag fiind mai ușor de cioplit și se schimbă o dată pe an datorită bureților care se distrug (topesc). Coadă maielor se lucrează numai din stejar iar stîlpul care unește cele două grupuri de maie se numește undrea.

Pentru a îngroșa bine dimia se aruncă apă caldă aproximativ din oră-n oră în oale pe viguri și pe maie dintr-o căldare permanentă cu apă caldă. Prin stropirea maielor și cu apă rece se face alunecarea mai ușor cît și evitarea aprinderii maielor prin frecare. De asemenea, fusul pivei este udat la ambele capete de către un șipot (țurțur) ce curge fiecare pe cîte un mic jgheab (scoc de lemn). Unelte dimierului de care se folosește sînt : securea, barda, ferăstrăul, sfredelul, ciocanul,

cleștele, sapa și lopata pentru a repara iazul și piua, de asemenea o căldare mai mare din aramă pentru fierț apa și o căldărușe sau cală din pământ pentru stropit dimia și maiele. Mai folosește și un par gros care înlesnește oprirea pivei înfigindu-se între aripile roții cit și o scindură ce se așează în latul podului pentru a se abate apa înainte de oprire. Tot în piua mai găsim și maiul (berbecul) făcut dintr-un lemn de esență tare uneori cu cercuri la cap pentru bătut parii de susținere ai scocului cit și cei pentru fixarea butucilor ce susțin tălpii pe care se învîrtește fusul.

Vigurile aduse la piua sînt cusute (două, trei viguri) cu ajutorul undrelei, după aceea fiind introduse în piua (oală) unde sînt bătute o zi și o noapte (24—26 de ore). După baterea dimiilor, îngroșarea și îndesarea lor se face în așa măsură încît nu se mai cunoaște urzeala și băteala, astfel că dimia devine foarte rezistentă și călduroasă. Într-o oală intră două, trei viguri aceasta depinzînd și de grosimea valului (vigului) de dimie cit și de lățime. De altfel, dimia cînd se scoate din piua este mai scurtă atît la lungime cit și la lățime față de cum a fost inițial. Sezonul pivelor este de la sfîrșitul lui octombrie pînă la sfîrșitul lui martie. Aceasta este perioada în care muncile agricole încetează și femeile se ocupă cu torsul și țesutul linei iar bărbații cu prelucrarea lor. Pivele sînt construite acolo unde a fost și păstoritul în floare pentru a avea asigurată dimia (materia primă). Deci pivele îndeplinesc și o funcție social-economică locală.

De-a lungul apei Luncavăț întîlnim, de la izvor spre vărsare, piua lui moș Mieilă (Mieilă Popescu) situată în punctul „La salcia mare” sau „pîrîul cu broaște” (comuna Vaideeni) ce a fost mutată în 1913 în punctul „Sector” unde se află și astăzi. Mieilă Popescu înfiază pe Ion Ionescu care deține ca proprietar piua urmînd fiul său Adam Ionescu ce o vinde în anul 1945 lui Lazăr Apostoiu aceasta fiind moștenită apoi de către fiii săi. Tot pe teritoriul comunei întîlnim piua lui Dumitru Gheorghe ce este demolată mai tîrziu de către urmașii acestuia. Ultima pivă cu două oale o întîlnim în comuna Șirineasa, proprietatea lui Romulus Ștefan, demolată și ea de către urmașii acestuia.

PIVE CU TREI OALE

Spre deosebire de pivele cu două oale, pivele cu trei oale au în plus o mai mare capacitate de prelucrare a dimiilor. Le întîlnim doar pe teritoriul comunei Vaideeni aceasta și datorită faptului că locuitorii sînt specializați în creșterea oilor. Au existat următoarele pive: piva lui Marian Bulacu, piva lui Ion Luca (Mîrșologul) ce o demolează însuși proprietarul, piva lui Moldoveanu Ion și Dumitroiș Ștefan demolate și ele de bătrînețe.

DARACELE

De-a lungul apei Luncavăț nu întîlnim darace decît în comuna Vaideeni și acestea în număr de cinci. Este explicabil acest lucru datorită însăși ocupației locuitorilor comunei, de crescători de oi.

Înainte, daracele erau acționate de către forța apei prin intermediul roții verticale care pune în funcție huciul și mașina de caier. Ele erau puse în funcțiune cu ajutorul unor roți de lemn ce se aflau fixate pe fusul roții iar mișcarea circulară era transmisă prin intermediul frînghiilor și mai târziu a curelelor la roțile motrice ale huciului și daracului. Oprirea instalațiilor se făcea prin darea jos a frînghiilor sau curelelor de pe roțile instalațiilor. Huciul avea rolul de a scărmana lina iar daracul de a face din ea caier. După aceea ea era toarsă manual de către femei și mai târziu cu ajutorul mașinilor acționate la început cu apă și mai târziu cu ajutorul curentului electric, după care era năvădită și introdusă în război pentru țesut.

În cadrul comunei Vaideeni găsim următoarele darace: daracul lui Lazăr Apostoiu construit la 1945 astăzi funcționează dar adaptat la curentul electric, apoi daracul lui Ion Luca (Mîrșologu!) și „fabrica de tors” a lui Ion Grigorescu făcută la 1900 avînd două darace și patruzeci de fuse pentru tors fiind pusă în funcțiune de către forța apei prin intermediul roții hidraulice verticale. Arde în 1953 pînă-n temelie și nu mai este refăcută de către proprietar, apoi daracul lui Tărtăreanu Vasile.

JOAGĂRE CU O PÎNZĂ

Tot pe cursul apei Luncavăț întîlnim joagărele folosite pentru obținerea scîndurilor din buștenii de stejar, fag, brad, ulm, etc. Gaterul, ca și piua, are un pod (slai) pe care curge apa, urmînd rondeaua (regiunea curbată dintre pod și scoc), apoi scocul, apa căzînd în paletele roții (val). Roata este prinsă de un fus ce posedă un cot a cărui lungime este de 0,25—0,30 m, de asemenea fiind fixată ștanga. Datorită mișcării ștangăi fusului, pentru a nu se ridica din locașul unde se învîrtește, este fixat cu ajutorul unor brigle din lemn, acestea nedînd voie fusului să se ridice din locașul de învîrtire. Ștanga pune în funcțiune jugul cu o pînză sau două (în funcție de debitul apei), care alunecă pe palestare (stîlpii ficși) prevăzute cu țevi sau pante de fier ce se ungeau cu grăsimi pentru a permite mai buna alunecare a jugului. Urmează carul (canapeaua), acesta deplasîndu-se pe 12—14 suluri de lemn. Pentru oprirea joagărului se folosea ștaierul, el fiind prevăzut cu o manetă pentru oprirea carului, iar pentru a nu da înapoi este oprit cu ajutorul călcîiului ștaierului (un fel de piedică). Pentru tăierea lemnului se procedează astfel: lemnul este pus cu ajutorul caței sau sapinei pe canapea (car) unde este fixat prin intermediul tiparelor ce însumează o grosime de 0,20 m de peretele canapelei. După luarea primei margini se așează cu partea fasonată pe canapea și se scot și celelalte trei margini. Se dă înapoi pe prima parte fasonată (față) și se taie scîndura după preferința proprietarului. Pentru ca bușteanul să nu aibă mișcări în timp cît este tăiat de către pînză el este prins de o prăjină de brad ce e fixată cu un capăt în partea din față a canapelei iar celălalt capăt se află strîns pe o scară cu cuie făcută special, fiind fixat de aceasta cu ajutorul pîlugii și penelor. Se dă drumul apoi la apă prin stavila ce se află fixată în mijlocul scocului, aceasta fiind ridicată cu ajutorul unei

pîrghii. Astăzi joagărele au fost desființate de-a lungul apei Luncavăț găsindu-se doar unul și acesta nefuncționînd. Ele au existat în număr destul de mare dar datorită forței mult mai mare a curentului electric lemnele sînt tăiate la circulare acționate de el. Întîlnim de-a lungul apei următoarele joagăre: în comuna Vaideeni găsim joagărele: lui Lazăr Apostoloiu construit în 1947, el existînd și astăzi, apoi joagărul lui Marian Bulacu, a lui Mihai Popescu — primul demolat iar al doilea distrus în urma unui incendiu —. Următorul joagăr este al lui Nicolae Pavelescu, demolat și acesta între timp și joagărul cu o pînză a lui Stănilă Săvoiu, de asemenea demolat.

Pe teritoriul orașului Horezu găsim joagărul lui Grigorescu Ion, situat în punctul „Obrețe”, demolat și joagărul lui Cristescu, demolat de bătrînețe.

În continuarea cursului apei urmează comuna Măldărești unde întîlnim joagărul lui Persu Margareta, ca apoi, în comuna Oteșani să găsim joagărul lui Nicu Popa (Girleșteanu). Ultimul joagăr de-a lungul apei Luncavăț îl găsim în comuna Șirineasa, proprietatea lui Romulus Ștefan, demolat ca și celelalte.

JOAGĂRE CU DOUĂ PÎNZE

Joagărele cu două pînze le întîlnim pe teritoriul comunei Măldărești acestea fiind instalate după ce Luncavățul primește ca afluenți două pîrîuri cu debit mare de apă și anume Bălăneștii și Urșanii, pe partea stîngă și pîrîul Ciupa tot cu debit mare de apă, pe partea dreaptă. Singura deosebire între joagărele cu o pînză și joagărele cu două pînze este aceea pînză care apare în plus permițînd tăierea mai rapidă a lemnurilor. Aceste joagăre sînt: joagărul lui Gheorghe Marcu ce a fost demolat de către proprietar pe la 1954, apoi joagărul lui Mișu Greceanu și al lui Petre Budurăscu ce au fost demolate și ele în trecut.

Tabel statistic cu morile, pivele, daracele și joagărele din comunele de pe cursul apei Luncavăț existente în perioada actuală

Nr. crt.	Comunele de-a lungul văii Luncavăț	Morii			Pive		Darace	Joagăre	
		1 cilatură	2 cilaturi	roată verticală	2 oale	3 oale		1 pînză	2 pînze
1	Vaideeni	1	12	3	2	4	5	5	—
2	Horezu	1	3	—	—	—	—	2	—
3	Măldărești	3	3	—	—	—	—	1	3
4	Oteșani	—	7	—	—	—	—	1	—
5	Popoști	—	4	—	—	—	—	—	—
6	Șirineasa	—	5	—	1	—	—	1	—
7	Ionști	1	—	—	—	—	—	—	—

Morile de apă, pivele, daracele și joagărele, în fața morilor electrice sau de foc și a fabricilor moderne de postav sau cherestea vor dispărea complet cu timpul, ele îndeplinind o lege istorică obiectivă a

progresului. În sfârșit, instalațiile tehnice țărănești de pe apa Lunca-vățului fac parte din vechea cultură a poporului nostru, s-au înmulțit treptat și au îndeplinit un rol social-economic însemnat, legat de anumite perioade istorice. Ceea ce dovedește că poporul român a dăinuit de veacuri în spațiul carpato-dunărean.

BIBLIOGRAFIE

- Nicolae Iorga Istoria industriilor la români. Buc. 1927.
 C. C. Giurăscu Contribuții la istoria științei și tehnicii românești în secolul XV începutul secolului XIX. Buc. 1973.
 P. P. Panaitescu Interpretări românești. Buc. 1947.
 Vitruvius Despre arhitectură. Buc. 1964.
 Istoria României. Vol. II, Buc. 1962.
 Constantin Șerban și Șerban Olteanu Meșteșugurile în Țara Românească și Moldova în timpul feudalismului.
 Cornel Irimie Tipuri tradiționale de instalații tehnice populare în zonele sudice ale Hunedoarei. — Sargeția V, 1968.
 Pive și viltori din mărginimea Sibiului și de pe valea Sebeșului. Sibiu, 1956.
 V. Cărăbiș Mori și pive pe valea Jaleșului (Gorj) în secolul XVII—XIX. Studii nr. 4, 1962.
 I. M. Ștefan Din istoria tehnicii românești, Buc. 1968.
 V. A. Urechia Istoria românilor. Vol. V. Buc. 1893.
 T. Pamfile Industria casnică la români. Buc. 1910.
 Ilie Morariu Piuăle și piuăritul în valea Zăgrii Bistrița, 1933.
 Rodica Tanțău Meșteșugurile la geto daci. Ed. Meridiane, Buc. 1972.
 Daniel Popescu De la „De arhitectura” lui Vitruviu la Toponimia românească. Tribuna, 9 iulie 1964.
 Ștefan I. Scheianu Geografia județului Vilcea.
 P. H. Sthall Contribuții la studiul satului de vălmașe românești, Buc. 1958.
 V. Păcală Monografia comunei Rășinari, Sibiu, 1915.
 Moara de apă la români, Viața Economică, 10.XII.1966.